

PANORAMA

2e halfjaar 1956

Communistische organisaties in Nederland.

In het afgelopen halfjaar werd goeddeels de hergroepering voltooid van de afdeling belast met het bestuderen van de ontwikkeling van de communistische organisaties hier te lande alsmede van de door deze ontplooide activiteiten; enkele voorzieningen dienen nu te worden getroffen ten aanzien van de bestudering der mantelorganisaties.

Het met de hergroepering onder meer beoogde doel om zoveel mogelijk te kunnen voldoen aan de hogere eisen van het werk en een snelle berichtgeving te kunnen opvangen werd nagenoeg bereikt.

Goede plaatsing van vertrouwelijke informatiebronnen maakte het in meerdere mate mogelijk het voornaamste nieuws vrijwel zonder ophoud in overzichten te verwerken. Naast een kwantitatieve stijging kon dan ook een kwalitatieve verbetering in de rapportage worden geconstateerd. Dit is onder meer tot uiting gekomen voor wat betreft de rapportage over het 18e Congres van de C.P.N. (5-7 oktober 1956); ten behoeve hiervan was tevoren een nauwkeurig operatieplan (werkschema) opgesteld gericht op de belangrijkste facetten van het congres, waarentrent volledige informatie werd verkregen.

De berichtgeving aan de Regering was het meest intensief tijdens de november-gebeurtenissen in Hongarije die hier en daar tot gewelddadigheden van de zijde van het publiek tegen de communisten in Nederland leidden en in deze kring verwarring veroorzaakten. Daarbij bleek, dat de telefoonapparatuur ternauwernood voldoende was om de voortdurende stroom van in- en uitgaande berichten te kunnen verwerken.

De betere kwaliteit der geplaatste vertrouwelijke informatiebronnen maakte het mogelijk goede achtergrondskennis te verkrijgen omtrent de interne verhoudingen in de communistische organisaties en schiep de mogelijkheid van nauwkeuriger interpretatie der communistische publicaties uit binnen- en buitenland. Door de verbetering in de vertrouwelijk bronnen kwam ook naar voren, dat de redactionele artikelen der communistische dag- en weekbladen met veel zorg worden opgesteld en daardoor de gelegenheid bieden om een inzicht te verkrijgen in de politieke opvattingen der partijfunctionarissen.

In dit verband kon geleidelijk de positie van de C.P.N. c.s. in de communistische wereldbeweging beter worden getaxeerd. De C.P.N.-leiding bleek een strakke, tamelijk linkse koers te prefereren boven de zeer soepele "politiek van de glimlach", die het gevaar van ideologische verzwakking der partijleden in zich droeg. Deze opvatting kwam haar vooral te stade na de gebeurtenissen in Egypte en Hongarije, toen ook de Russische Regering tot scherpe politieke aanvallen op de Westelijke wereld kwam.

De kern van de C.P.N. bleek door de novembergebeurtenissen in geen enkel opzicht gebroken. Voornamelijk buiten Amsterdam en in hoofdszaak onder figuren, die niet in de eerste rij staan, viel enige afval te constateren. Naar schatting heeft men op een totaal van hoogstens 18.000 C.P.N.-leden er ± 500 à 600 verloren.

In het randgebied was het verlies groter: het aantal abonnees op "De Waarheid" liep terug van circa 40.000 op circa 35.000. De derving van inkomsten uit advertenties bedroeg voor het communistische partijblad over de maanden november en december 1956 bijna een ton.

De partijleiding heeft derhalve een aantal noodmaatregelen moeten nemen.

De observatie van een tweetal hulporganisaties werd het laatste half jaar aanmerkelijk in kwaliteit verbeterd. In verband met de politieke ontwikkeling in het algemeen is veel aandacht besteed aan de Vredesbeweging en de Vereniging "Nederland-USSR", waarvan bekend is, dat zij nauwkeurig reageren op de Russische buitenlandse politiek.

In beide organisaties werden thans op hoog niveau mogelijkheden gezocht om zich aan de huidige situatie aan te passen. In de Vereniging "Nederland-USSR" leefde dit vraagstuk reeds geruime tijd.

Dit hield verband met het feit, dat de regering der Sowjet-Unie haar program betreffende de uitwisseling van culturele en wetenschappelijke delegaties bij voorkeur in overleg met officiële instanties wil uitvoeren. In de Vredesbeweging kwam het acuut aan de orde na het militaire optreden der Russen in Hongarije.

Geen van beide organisaties heeft tot op heden een bevredigende oplossing gevonden.

In de observatie der E.V.C. is geen principiële wijziging gekomen.

Het niveau van informatie is, zowel in de Vakcentrale zelf als in de voornaamste daarbij aangesloten bonden, bevredigend. De E.V.C. verkeert in moeilijke omstandigheden door de passiviteit der leden en het uitblijven van arbeidsconflicten van enige importantie. Het verbondsbestuur doet pogingen om door middel van rayonvergaderingen de activiteit weer op te voeren.

Het parool blijft om waar mogelijk arbeidsconflicten op te wekken of te stimuleren.

Na de verscherpte tegenstellingen na het gebeurde in Hongarije weer wat zijn afgezwakt zijn ook weer de eerste symptomen waargenomen om daartoe de medewerking te verkrijgen van de in de bona fide vakbeweging georganiseerde arbeiders.

Overige groeperingen.

Informaties werden ingewonnen omtrent een nieuw opgerichte partij op anti-militaristische en socialistische grondslag. De leden van deze nieuwe organisatie bleken voor het merendeel reeds wegens vroegere activiteiten bij de Dienst bekend.

De overigens niet geslaagde pogingen tot toenadering tussen de C.P.N. en de Socialistische Unie bleven tot november 1956 onderwerp van studie.

Oud-politieke delinquenten zetten achter de schermen hun activiteiten voort om ontevreden in een politieke partij bijeen te brengen, die mede oor moet hebben voor hun belangen.

Speciale aandacht wordt gewijd aan een eventueel hernieuwd optreden van Paul van TIENEN in het politieke vlak.

Met betrekking tot "De Derde Weg" werd vooral aandacht besteed aan de houding deser organisatie ten opzichte van de communisten en de Nederlandse Vredesbeweging, welke na de november-gebeurtenissen kritischer is geworden.

VESEKDELINGEN

De komst van ± 3000 Hongaarse vluchtelingen in Nederland heeft het aantal Hongaren in ons land verhoogd tot ± 3950, waarbij dan nog kan worden gerekend een groep van rond 500 personen van Hongaarse origine, die om de een of andere reden hun oorspronkelijke nationaliteit hebben verloren. Van het begin af aan moest rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat zich onder de stroom Hongaren, die de Oostenrijkse grens hebben overschreden ongewenste elementen zouden bevinden en met name leden van de gehate Hongaarse veiligheidsdienst, de A.V.H., die naar Oostenrijk zijn gevlucht toen de wraakneming van de bevolking zich tegen hen richtte.

Met een aantal instanties zijn met het oog op een mogelijke vermenging van deze elementen met de vluchtelingen besprekingen gevoerd, om te komen tot een ondervragen van de nieuw aangekomen Hongaren. Tot op heden werden ±2000 ondervragingsrapporten ontvangen, welke bij eerste bestudering een 100-tal gevallen opleverden waaraan nadere aandacht dient te worden besteed. In bepaalde gevallen konden reeds resultaten aan belanghebbende Nederlandse en buitenlandse diensten worden doorgegeven.

De gebeurtenissen in Hongarije hebben er ook toegeleid de bij deze Dienst ontrent Hongaren beschikbare gegevens nader te inventariseren.

De observatie van de Hongaarse vertegenwoordiging moest worden verscherpt. De belangstelling voor hun gevluchte landgenoten is e.a. gebleken door een verzoek van de Hongaarse handelsafdeling aan het Nederlandse Rode Kruis om een lijst van namen der vluchtelingen te mogen ontvangen, terzake waarvan verwijzing naar het Internationale Rode Kruis te Genève volgde.

Door dezelfde afdeling werd het verzenden van voedselpakketten door zakenrelaties hier te lande geëntameerd. Tot dusverre zijn twee wagons met pakketten van Albert Heyn verzonden, rechtstreeks geadresseerd aan het personeel van het Hongaarse Ministerie voor de buitenlandse handel.

Bij de observering van de Russische Ambassade viel het licht op de activiteiten van de persattaché Brankov, die kortelings door de Nederlandse Regering wegens zijn subversieve bedrijvigheid tot persona non grata is verklaard als gevolg waarvan hij Nederland heeft moeten verlaten.

Opgevallen is ook, dat het personeel van de Russische Handelsdelegatie in verslagperiode wederom in sterkte is toegenomen nl. van 23 tot 28 leden; daarnaast bevonden zich - ten behoeve van deze Handelsdelegatie - een aantal Russische functionarissen met een dienstopdracht in Nederland (in 1956 in totaal 24 personen).

Hoe groot het streven van Russische zijde was om het contact met het Westen te vergroten kan worden opgemaakt uit het voor het tweede halfjaar 1956 beschikbare cijfermateriaal ontrent bezoeken van Russen aan Nederland, welke bezoeken voor een goed deel vielen binnen het korte tijdsbestek vóór het Hongaarse drama. Het aantal Russische

delegaties bedroeg al. 22, hetgeen dubbel zoveel is als in de overeenkomstige periode van 1955. Daarnaast ontving ons land bezoek van een smaldeel der Russische Marine en van 4 scheepsladingen Russische toeristen. Geconstateerd kon worden dat zich onder de leden van de Russische delegatie die in augustus 1956 deelnam aan het te Amsterdam gehouden Sociologisch Congres een viertal hoge partijfunctionarissen bevonden; enkele andere delegaties telde zelfs een vice-minister onder haar leden.

Opgemerkt kon worden dat de Russen sedert medio december weer pogingen in het werk stelden om het verstoorte contact met Nederlandse relaties te herstellen.

In verlagperiode repatrieerden drie Russische vrouwen en vier gezinnen naar de Sowjet-Unie; twee reeds naar Rusland geëmigreerde gezinnen keerden naar Nederland terug. Bittere teleurstelling bij hun ondervindingen in het beloofde land is hier wel het hoofdactief geweest.

In samenwerking met diverse buitenlandse zusterdiensten werd het onderzoek voortgezet naar personen die in de jaren van 1930 tot 1940 door de Russische inlichtingendiensten hier te lande zijn gebruikt en eventueel nu nog benaderbaar zouden kunnen zijn voor het geven van inlichtingen omtrent toendertijd gevolgde methoden. Daarbij wordt uiteraard ook rekening gehouden met de mogelijkheid, dat zij ook nu nog een plaats innemen in een Russisch netwerk van inlichtingenactiviteit.

Uit het verhoor van een vijftal te Rotterdam aangehouden Griekse zeelieden bleek, dat betrokkenen leden waren van de Griekse communistische zeeliedenorganisatie O.E.N.O., en dat zij nauw contact onderhielden met andere leden van deze organisatie te Antwerpen, Cardiff en Hamburg.

Rotterdam neemt in het O.E.N.O.-netwerk een belangrijke plaats in en bij het verkeer van deze O.E.N.O.-leden moet steeds rekening worden gehouden, dat door de verzamelde gegevens via de O.E.N.O. vestiging in Polen hun weg zullen vinden naar de Russen. Zo was het althans onder de omstandigheden vóór november 1956.

Ook in het afgelopen half jaar gaf de "PERHIMPUNAN INDONESIA" van communistische activiteit onder de Indonesiërs hier te lande blijk.

Haar tijdschrift "Indonesia Merdeka" verscheen regelmatig. Daarnaast werden geregeld bijeenkomsten gehouden. Op een dier bijeenkomsten is besloten ook in de landen buiten Nederland waar Indonesiërs studeren afdelingen van de P.I. op te richten. Met de verspreiding van "Indonesia Merdeka" onder de Indonesische studenten in het buitenland zal waarschijnlijk binnenkort een aanvang worden gemaakt.

De zetel van de nationalistische Indonesische studentenvereniging "PERHIMPUNAN PELADJAR INDONESIA" werd verplaatst van Rotterdam naar Amsterdam. De nieuwe voorzitter en een bestuurslid zijn communistisch gezind. Vele leden vrezen, dat deze proberen zullen de P.P.I. in communistisch vaarwater te loodsen. In dit verband is vermeldenswaard, dat de redactie van "GANESHA", het tijdschrift der P.P.I., in oktober j.l. besloot contact te gaan onderhouden met andere nationale en internationale studentenorganisaties, waaronder de "International Union of Students" te Praag.

Als reactie op de toenemende communistische beïnvloeding der Indonesiërs hier te lande heeft de godsdienstige Vereniging "PERKUMPULAN ISLAM" een zuiveringsonderzoek in eigen gelederen gehouden. Al haar leden moesten n.l. opgeven of zij al dan niet tevens lid waren van met name genoemde Indonesische communistische verenigingen. De uitslag van het onderzoek was voor de "PERKUMPULAN ISLAM" zeer gunstig.

Onder de Ambonezen in Nederland bleef verdeeldheid heerschen. Het G.R.A.M.S., eertijds een grote organisatie, is in 3 groepen uiteengevallen. Pogingen van een leider van één dier groepen door middel van een fusie met andere Ambonese verenigingen tot één grote organisatie te geraken hebben geen resultaat gehad. Het bestuur van de grootste vereniging van Ambonezen, de S.F.R.M.S., is reeds geruime tijd demissionair. Door gebrek aan belangstelling der leden voor uitgeschreven vergaderingen is het tot nog toe niet gelukt een nieuw bestuur te krijgen.

De n.g. R.M.S.-regering te Rotterdam zette haar activiteit voor de Ambonese vrijheidsstrijd onvermoeibaar voort. Ook met organisaties in het buitenland werd te dien einde contact onderhouden. Bij dit streven speelde de uitgave van in het Nederlands, Engels en Indonesisch gestelde tijdschriften een belangrijke rol.

De belangstelling der Ambonezen voor terugkeer naar Indonesië was uiterst gering.

In Nederland verblijven + 1200 Chinezen afkomstig uit China, alsmede een iets kleinere groep afkomstig uit Indonesië die de Indonesische nationaliteit bezit (hieronder bevinden zich ongeveer 500 studenten).

Van de activiteit van de zijde van de Chinese vertegenwoordiging hier te lande is ook in de afgelopen maanden een drieledig doel gebleken, nl.:

1. het verenigen van alle in China geboren en in een algemene vereniging als middel om hen te winnen voor de Chinese volksrepubliek.
2. het recruterende voor China van afgestudeerde technici onder de Chinezen uit Indonesië.
3. het scheppen van een welwillende sfeer in Nederland voor het nieuwe China.

De pogingen om te komen tot een Chinese algemene vereniging hebben tot dusverre nog geen succes opgeleverd.

De propaganda onder de Chinezen uit Indonesië om in China een bestaan te zoeken heeft als resultaat gehad dat een zestal academici vanuit Nederland naar China zijn vertrokken.

Het derde doel werd geïllustreerd o.a. door de volgende manifestaties: het houden van een tentoonstelling van Chinese kunstnijverheid (museum van Land en Volkenkunde te Rotterdam); het optreden van een Chinees variétégezelschap; het houden van Chinese boekenweken; de oprichting van een Chinese kring voor de vertoning van Chinese films; de verspreiding van fraai geïllustreerde Chinese tijdschriften.

De activiteit van de zijde van Chinese communistische vertegenwoordiging heeft blijkbaar ook enige bedrijvigheid gewekt in het kamp van de aanhangers van Chiang Kai Shek. Zo werd bij de gelegenheid van de verjaardag van de generalissimus een representant van deze groep afgevaardigd om te Taiwan namens de Benelux-Chinezen een geschenk aan te bieden.

NEDERLANDERS

De activiteiten van "WIE REGIE SANIE" en "ONS SURINAME" (Verenigingen van Surinamers in Nederland) in verslagperiode waren van weinig betekenis. Opgemerkt werd, dat "WIE REGIE SANIE" nauwe relaties onderhoudt met de gelijknamige vereniging in Suriname.

ECONOMIE en FINANCIËN

Nog steeds blijken pogingen in het werk te worden gesteld om goederen, die op de z.g. embargolijst voorkomen, in het westen aan te kopen om naar achter het IJzeren Gordijn te voeren, vooral van Oost-Duitse zijde.

Spectaculair was in dit verband het in juli 1956 aan de ketting leggen van de kustvaarder "PLANET", die met een lading in Nederland aangekocht nikkelafval op het punt stond naar Oost-Duitsland te vertrekken. Bij de "PLANET"-affaire bleek een Nederlander betrokken te zijn, van wie bij onze dienst bekend was, dat hij een exemplaar van het nieuwe model NATO-geweer ter beschikking van een Oosteupees land had trachten te stellen. Dit land was n.l. bereid een grote transactie in boter af te sluiten, mits behalve de boter tevens een NATO-geweer geleverd werd. Het onderzoek van deze zaak, dat ingesteld wordt tezamen met onze zusterdiensten, is nog niet beëindigd.

Hoewel ook Oostduitse overheidsinstellingen contracten afsluiten, die in het westen het daglicht niet mogen zien, worden de meeste dier handelsovereenkomsten afgesloten door semi-overheidsinstellingen, waarvan de leiding in handen is van de Oostduitse communistische partij. Voor de financiering wordt gebruik gemaakt van enkele banken en handelsondernemingen, waar Oost-Duitsland over aanzienlijke tegoden beschikt. Naar aanleiding van een bericht

dat het net van voor Oost-Duitsland werkzame handelsondernemingen ook gebruikt wordt voor de financiering van communistische activiteiten in de betrokken landen en voor het verzamelen van inlichtingen op economisch en politiek gebied is een onderzoek gaande naar de Nederlandse instellingen, waarvan gebleken is, dat zij bij de hierboven genoemde transacties betrokken zijn.

In de tweede helft van 1956 bereikten onze dienst vele berichten over voorgenomen transacties in wapens, vermoedelijk bestemd voor landen om de Middellandse Zee. Mogelijk tengevolge van de snelle loop der gebeurtenissen aldaar moet worden aangenomen dat de meeste zaken geen doorgang hadden.

De C.P.N.-stichting Uitgeverij Boekhandel PROGENUS heeft zich ontwikkeld tot de belangrijkste westelijke boekhandel voor de communistische landen. Gebleken is, dat de buitenlandse handel van dit bedrijf, de import en export en de transitiehandel, het meest tot zijn bloei en bestaansmogelijkheid heeft bijgedragen.

Belangrijke faciliteiten worden door de betrokken landen verleend in de vorm van grote afnemerskredieten, vooruitbetalingen, uiterst lage factuurprijzen, commissiezendingen en overdedig ruime onkostenvergoedingen voor verleende diensten en gemaakte reclame.

RADIO

In bovenvermelde periode werd regelmatig aandacht besteed aan in Nederland werkende clandestiene radiozenders. Elf van deze, voor omroep- en reclame-doelinden gebruikte, zenders konden door de Bijzondere Radio-dienst der P.F.T. worden opgespoord en in beslag genomen. In geen der gevallen waren politieke beweegredenen in het spel.

PREVENTIEVE BEVEILIGING

Het de Directeur-Generaal voor Openbare Orde en Veiligheid heeft een bespreking plaats gehad over de beveiliging van gerubriceerde gegevens in verband met de verstreking van noodzakelijke informatie aan lagere publiekrechtelijke organen. Als resultaat van dit onderhoud werd een analyse van de met de beveiliging samenhangende problemen toegezegd.

Besprekingen bij een aantal Hoge Colleges van Staat hebben tot de conclusie geleid dat bij deze Colleges geen of nagenoeg geen gerubriceerde overheids-gegevens aanwezig zijn, zodat voorshands geen aanleiding bestaat voor het volgen van een beveiligingsprocedure bij deze Colleges.

De beveiliging tegen sabotage van een belangrijk aantal bedrijven waarmee uit hoofde van hun vitale belang reeds jaren contact werd onderhouden vond geregeld voortgang. Hoewel verwacht mag worden dat de aanwezig van sleutelpunten tot de onderwerpen zal behoren, die de aandacht zullen hebben van de Afdeling Inwendige Veiligheid zullen - zolang terzake nog geen beslissing is genomen - de verderingen op het gebied der preventieve beveiliging als gevolg van de activiteiten van de Dienst afhankelijk blijven van het inzicht, dat de directies van de betrokken bedrijven ontrent het belang van deze beveiliging hebben. Hiermede rekening houdende kunnen de resultaten niet ongunstig worden genoemd. Het was in het algemeen mogelijk een redelijke zin voor beveiliging aan te kweken en daarmede overeenkomstige maatregelen bij de bedrijven te effectueren.

Na beëindiging van de besprekingen met de voornaamste nutsbedrijven in de provincie Noord-Brabant is een rapport over de stand der beveiliging tegen sabotage opgesteld, dat werd toezonden aan de Commissaris der Koningin in die provincie teneinde een voortgaande beveiliging zoveel mogelijk te stimuleren. Het streven is er daarbij op gericht, dat door de voornaamste nutsbedrijven een beveiligingsplan wordt opgesteld.

Als afsluiting van de bezoeken verband houdende met de voor de provincie Zeeland gemaakte analyse van de beveiliging der nutsbedrijven werd door de afdeling opleiding voor de hoofden van de bedrijven en hun naaste medewerkers een lezing gehouden over de strategie en tactiek van het communisme, waarbij ook de belanghebbend politie-functionarissen aanwezig waren.

De activiteit met betrekking tot de beveiliging tegen spionage van de bij het particuliere bedrijfsleven geplaatste geclassificeerde regeringsopdrachten strekte zich uit over een aanzienlijk aantal bedrijven. In een geringer aantal gevallen, waarbij alleen ongeclassificeerde opdrachten werden uitgevoerd - met name bij bedrijven die ingeschakeld werden bij de aanmaak van munitie, wapens en springstoffen - werd de aandacht gericht op maatregelen voor beveiliging tegen sabotage. Indien daartoe aanleiding bestond werd na beëindiging van een regeringsopdracht met het betrokken bedrijf overeengekomen dat het beveiligingscontact ook verder zou worden onderhouden, zulks in verband met de mogelijke wederinschakeling voor regeringsopdrachten.

Hoofdzakelijk als gevolg van door het Directoraal Materieel Landmacht nodig geachte maatregelen werd ten aanzien van een 20-tal werknemers wier politieke antecedenten van dien aard zijn dat hun aanwezigheid in het bedrijf geacht werd een veiligheidsrisico op te leveren door de directie van de Artillerie Inrichtingen bij het Gewestelijk Arbeidsbureau een verzoek ingediend tot ontheffing van art. 6 lid 1 van het B.B.A. Een en ander heeft tot gevolg gehad dat aan een 7-tal werknemers ontslag werd verleend. Ten aanzien van een aantal andere gevallen werd nog geen beslissing genomen.

Aangezien te hoge rubricering van een regeringsopdracht zowel nadelig is voor de beveiliging zelf als voor een vlotte en efficiënte gang van zaken bij de uitvoering van de opdracht werd in het verleden reeds bij herhaling bij de Koninklijke Luchtmacht aangedrongen op herziening van de classificatie van de door haar bij de K.L.M. en Fokker geplaatste opdrachten. Dit heeft er tenslotte toe geleid, dat de classificatie van de door de F.L.M. ten behoeve van de Kon. Luchtmacht verrichtte werkzaamheden (het z.g. Turmoproject) werd verlaagd van "geheim" tot "vertrouwelijk" en dat de classificatie van een aantal gegevens en werkzaamheden verband houdende met de bouw van Hunterstraaljagers bij Fokker werd verlaagd van "vertrouwelijk" tot "dienstgeheim". Een en ander had in beide gevallen een vereenvoudiging van het beveiligingssysteem tot gevolg.

Teneinde de verkrijging van voor het Technisch Centrum Luchtverdediging (T.C.L.) belangrijke gegevens van de U.S. Air Force niet te vertragen werd het State Defence Military Intelligence Control Committee op voorstel van de Amerikaanse vertegenwoordiger van het U.S. Advisory Council bij het T.C.L. tijdens haar bezoek aan het T.C.L. uitvoerig ingelicht omtrent de werkwijze welke bij de B.V.D. wordt gevolgd bij de uitvoering van haar beveiligingstaak ten aanzien van dergelijke objecten.

Het Committee deed na afloop blijken van zijn bijzondere tevredenheid omtrent de ontvangen uitsenetzungen.

Enkele beveiligde bedrijven werden middels penetratieoefeningen op de proef gesteld, waarbij kwam vast te staan, dat het personeel voldoende paraatheid weet op te brengen om daaraan weerstand te bieden. Aan beveiligingsambtenaren van de departementen van algemeen bestuur werd tijdens enkele instructieve bezoeken aan een aantal belangrijke beveiligde particuliere- en staatsbedrijven in den lande de gelegenheid gegeven om kennis te maken met de beveiligingsproblemen buiten de departementale sfeer.

Een tweetal hoofdamttenaren bracht een kort bezoek aan het hoofdkwartier van de Engelse Atomic Energy Authority (A.E.A.) te Londen teneinde zich nader op de hoogte te stellen van de beveiligingsvraagstukken op het gebied van het wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot de kern-energie. Een hunner bracht in aansluiting daarop een bezoek aan het atoomcentrum te Harwell.

Het is nog niet duidelijk of en in welke mate het Resctor Centrum Nederland de beschikking zal krijgen over Amerikaanse geclassificeerde gegevens. Indien de onlange gepubliceerde uitspraken van Amerikaanse, Canadese en Engelse autoriteiten over de declassificatie van grote hoeveelheden gegevens, welke ter beschikking van derden zullen worden gesteld bewaarheid zullen worden zal dit ongetwijfeld een vergemakkelijking betekenen van de Nederlandse onderzoekingswerkzaamheden. Dit kan dan ten gevolge hebben dat de bemoeienis van deze dienst met de personele en materiële beveiliging van het R.C.N., welke hoofdzakelijk is voortgevloeid uit de door de A.E.A. in de U.S.A. geëiste garanties een minder stringent karakter zal krijgen.

De aan het eind van het jaar geconstateerde verslechtering van de internationale verhoudingen gaf aanleiding de noodzaak van de toepassing van het ambtenarenverbod nog eens in het licht te stellen, speciaal met het oog op de aanwezigheid van voor deze maatregel in aanmerking komende personen op kwetsbare plaatsen in vitale bedrijven van openbaar belang waardoor de functionarier van deze bedrijven onder alle omstandigheden niet gewaarborgd zou kunnen zijn.

Bij beschikking van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, No. J.J. 4542/22 Geheia d.d. 12 maart 1956 werd de Afdeling Inwendige Veiligheid (A.I.V.) als 5e afdeling van de Commissie Algemene Verdedigingsvoorbereiding (C.A.V.) ingesteld. Het bestaan van deze afdeling bleef voor alsnog ongepubliceerd.

Behalve in de afdeling zelve is de Dienst ook in

enkele werkgroepen van de afdeling vertegenwoordigd o.a. in die voor Beveiliging Sleutelpunten en Voorbereiding Censuur.

De taak van de eerstgenoemde werkgroep zal voor de Dienst medebrengen dat ontwerpen zullen moeten worden gemaakt op het stuk van de beveiliging van de elektriciteitsbedrijven, zeehavens, spoorwegen en telecommunicatie.

De beveiligingsplannen ten aanzien van de elektriciteitsbedrijven en de spoorwegen werden goedgekeurd.

Voor de spoorwegen zal de uitwerking ter hand worden genomen door de beveiligingsafdeling van de Spoorwegen zelf uiteraard voorzover nodig met gebruikmaking van adviezen van de S.V.O., die destijds ook de totstandkoming van deze afdeling heeft bevorderd. Voor de elektriciteitsbedrijven zal de Dienst echter beveiligingsanalyses voor de productie- en/of distributiebedrijven moeten opstellen, waarmede inmiddels een aanvang werd gemaakt.

Met die bedrijven bij welke in het belang van de beveiliging functionarissen belast werden met werkzaamheden ten behoeve van deze Dienst, werd een overeenkomst getroffen ter toepassing van de sinds 1 januari 1956 van kracht zijnde regeling betreffende het gebruik van oude gegevens. Als gevolg hiervan kunnen derhalve ook bij bedoelde bedrijven bij beoordeling van iemands politieke betrouwbaarheid deze oude gegevens slechts in geval van onderzoeken naar sleutelfunctionarissen in het geding worden gebracht.

EXPLOITATIE BUITENLAND

Aan de bestaande verbindingen met de overeenkomstige buitenlandse zusterdiensten werd in verslagperiode een nieuwe verbinding toegevoegd, namelijk de Luxemburgse zusterdienst, met welke dienst overigens voordien uiteraard reeds contact bestond, oorspronkelijk in Westerse Unie, later in NAVO verband. Hiermede is het aantal landen waarmede verbinding wordt onderhouden gestegen tot 16.

Van de zusterdiensten werden in 1956 in totaal ruim rapporten, inlichtingen en verzoeken om inlichtingen ontvangen, terwijl aan deze diensten in totaal ruim brieven uitgingen.

Aan de bestaande radioverbindingen met België, Frankrijk, Italië en Denemarken werd een radioverbinding met Griekenland toegevoegd, waarvan terstond een nuttig gebruik kon worden gemaakt toen in de maanden september tot en met december j.l. opnieuw te Rotterdam activiteit van leden behorende tot de Griekse communistische zeeliedenorganisatie (O.S.M.O.) kon worden geconstateerd.

Met de Duitse zusterdienst is overleg gaande om eveneens een radioverbinding in het leven te roepen.

Het aantal visumaanvragen van personen uit landen achter het IJzeren Gordijn, bedroeg in het afgelopen jaar bijna 2000, waartoe inlichtingen werden uitgewisseld met Engelse, Belgische en Franse zusterdiensten.

In november j.l. vond de halfjaarlijkse vergadering plaats van het "Special Committee" van de NAVO, bestaande uit vertegenwoordigers van de veiligheidsdiensten van de bij de NAVO aangesloten landen. Het belangrijkste punt van de agenda vormde het onderwerp "Emergency planning in the security field", waartoe door de Secretaris van het Comité een uitvoerig rapport was opgesteld, waarin de voorlopige "requirements from civil authorities of NATO" van SHAPE waren opgenomen en waarin verder de Comité's in de NAVO en hun taken vermeld waren, die op het terrein van de burgerlijke "emergency planning" werkzaam zijn. Na uitvoerige beraadslaging over de vraag bleek de meerderheid van het Comité van oordeel, dat het verstandiger was deze aan gelegenheid nader te bestuderen, totdat de definitieve "requirements" van SHAPE zijn ontvangen.

Bijdragen zijn geleverd voor de samenstelling door de secretaris van het Special Committee van nog andere rapporten welke bestemd zijn of zullen worden voor behandeling door de NAVO-raad o.a.: een rapport over de "Various forms in which the threat to security may arise in war", een rapport over de "Repercussions of the 19th Party Congress of the C.P.S.U. on the national C.P.'s", annex een overzicht van de "repercussions" naar aanleiding van de gebeurtenissen in Polen en Hongarije; een rapport over de "Security aspects of the exchange of visits between NATO countries and the Soviet bloc".

Op de eerstvolgende vergadering, die in mei a.s. zal worden gehouden zullen de door Nederland reeds ingeleide onderwerpen "action to be taken in respect of hostile diplomatic missions in the event of war" en samenwerking van de in West-Europa bestaande spoorweg-politiekorpsen op veiligheidsgebied verder in beschouwing genomen worden.

EXPLOITATIE BINNENLAND

De exploitatie van gegevens ten behoeve van de informatie van werknemers- en werkgeversorganisaties kwam door de schokkende politieke gebeurtenissen van begin november voor onverwachte problemen te staan. De eerste indruk was dat voor het de algemene voorlichting betreft de taak overbodig leek als gevolg van de algemene publieke reactie. Daarnaast waren de communisten zozeer in het defensief gedrongen, dat er van activiteit ten opzichte van de bona fide organisaties niet veel viel waar te nemen.

Het duurde niet lang of herstel kwam in de communistische gelederen gepaard aan een wijziging van taktiek door een verharde houding.

Gewezen kon dan ook worden op vooraanname om de strijd als onvervalste communisten in de bedrijven "van onderop" te voeren.

Na de verkiezingen was het neg. dat iedere activiteit van communistische zijde zoveel mogelijk bedekt geleid werd om andersdenkenden en vooral neutralen tot medewerking aan hun propaganda te brengen of tot overname van de beweging te brengen. Op dit verschijnsel kon herhaaldelijk gewezen worden om de bona fide organisaties hierop opmerkzaam te maken. Op het terrein van het bedrijfsleven volgde de B.V.C. hierin het vaste patroon van de zogenaamde comité's van actie van gemengde samenstelling.

Inzake is een symptoom waargenomen dat men pogingen zal doen om tot deze methode weer terug te keren. Aangezien iedere loonkwestie voor de communisten een aanleiding is om te trachten om tot een loonconflict in het bedrijf aan te sturen blijft het van belang de exploitatie in nauwe aansluiting te doen houden op de berichtgeving.

Het gebeurde in Hongarije gaf ook aan diverse journalisten aanleiding om telkens aanvullende informatie te vragen omtrent organisatievormen van de C.P.N.

In overleg met het Hoofd van de Rijksvoorlichtingsdienst konden ook enkele uiteenzettingen op dit gebied aan persorganen worden aangeboden. Ook hier deed zich het totaal veranderde beeld van het communistische optreden gelden en leek aanvankelijk elke voorlichtingstaak overbodig als gevolg van de algehele publieke reactie. Nu Moskou er kennelijk alles op zet om de communistische geleiders sluitend te houden en dan in een meer verharde vorm is ook hier de noodzaak van blijvende waakzaamheid teruggekeerd; de vorm waarin de samenwerking met Dr. Bannere zal kunnen worden voortgezet zal aan een hernieuwde beschouwing worden onderworpen.

OPLEIDING

De routinecursussen die in de verslagperiode gehouden werden, geven aanleiding tot de volgende opmerkingen:

De inleidingscursussen - die beogen nieuw B.V.D.-personeel, behorend tot de lagere rangen, enigszins vertrouwd te maken met enkele aspecten van het inlichtingen- en veiligheidswerk - beginnen meer vruchten af te werpen. Het blijkt thans mogelijk personeel dat geheel vreemd tegenover het B.V.D.-werk staat, in betrekkelijk korte tijd zoveel inzicht te verschaffen dat het zich gemakkelijker aanpast. De uitslag van de examens toont ook verbetering; van de 33 deelnemers aan een tweetal inleidingscursussen voldeden slechts drie niet aan de exameneisen.

De basiscursussen - waarin de grondslagen van het inlichtingen- en veiligheidswerk worden onderwezen en waaraan wordt deelgenomen van B.V.D.-zijde in hoofdzaak door onderzoekingsambtenaren en van de zijde vande

B.V.D.-verbindingen door het personeel dat met de eigenlijke uitvoering van het inlichtingen- en veiligheidswerk belast is - vertonen voor wat de uitslag der examens betreft een belangrijk minder gunstig beeld; van de 39 kandidaten van een tweetal cursussen werden er bij het examen 11 afgewezen. Met de basiscursus hebben de deelaaners nu eenmaal de meeste moeite, omdat zij het omvangrijkst is.

De speciale cursussen vormen een voortzetting van verschillende onderdelen van de basiscursus. Een achttal speciale cursussen werd gegeven; drie cursussen welke het verzamelen van gegevens tot onderwerp hadden, vier cursussen waarin de cursisten vertrouwd gemaakt werden met het volgen en één cursus waarin de theorie en de praktijk van de beveiliging werd onderwezen. 89 cursisten namen deel, waaronder 77 examenkandidaten die allen slaagden.

Voor al degenen die in het 2e halfjaar van 1956 het B.V.D.-diploma behaalden vond in de kolzaal een slotbijeenkomst plaats welke mede werd bijgewoond door enkele chefs van de cursisten, alsmede door een aantal B.V.D.-functionarissen. Daarmede is een gewoonte van enige jaren terug om de afsluiting van dergelijke cursussen in tegenwoordigheid van de vertegenwoordigers van andere instanties een min of meer officieel karakter te geven in ere hersteld.

VOORLICHTING

Van de zijde van de Gemeentepolitie is het sinds enkele jaren gebruikelijk de medewerking van de B.V.D. te vragen aan vormingscursussen die regionaal gegeven worden voor brigadiers en adjudanten. Deze medewerking wordt gegeven in de vorm van voorlichting over de B.V.D., waarbij speciaal wordt ingegaan op de relatie tussen deze Dienst en de Gemeentepolitie. Het doel hiervan is bij het personeel van de Gemeentepolitie niet behorende tot de plaatselijke inlichtingendiensten ook een algemeen begrip te kweken voor het inlichtingenwerk. Dit zal het werk op plaatselijk niveau ten goede kunnen komen in de gevallen dat ook op de medewerking van niet-I.D.-ambtenaren moet kunnen worden gerekend.

Op verzoek van de Streekpolitie is dit jaar voor het eerst een soortgelijke voorlichting gegeven ten behoeve van aankomende groepscorpscommandanten.

STUDIE

Het studiemateriaal bestaande uit studie-rapporten en uitwerkingen van de leerstof (stencils) eist voortdurende vernieuwing, aanvulling en omwerkingen. In de afgelopen maanden vond deze vernieuwing plaats ten aanzien van de meeste onderwerpen van het recht, de spionage en het examenvak conspiratieve techniek.

De samenstelling van meer algemene studierapporten waarvoor in de andere afdelingen te midden van de stroom van dagelijkse berichtgeving geen tijd wordt gevonden, rekent deze afdeling zich tot haar taak. Uiteraard gaat hiermede zeer veel tijd gepaard, die voor een belangrijk deel ook buiten de kantooruren moet worden gezocht.

CENTRALE DOCUMENTATIE

Het personeel van deze afdeling kon gedurende verslagperiode op sterkte gehouden worden, niettegenstaande enige zeer gewaardeerde krachten vertrokken. Of de kwaliteit van het personeel, in doorsnede, er op vooruitgaat, is echter een grote vraag.

Een aantal personeelsleden nam met succes deel aan cursussen van de Dienst, terwijl enkele anderen zich voorbereiden voor de examens archiefverzorging en middelbaar bestuursambtenaar.

Het aantal geagendeerde stukken vertoonde in het 2e semester een teruggang tot 22.979 tegen een aantal van 25.861 in het 1e halfjaar van 1956. Gedeeltelijk wordt dit toegeschreven aan de dit jaar wel zeer korte decembermaand voor wat betreft het aantal werkdagen.

Het aantal naslagen in de kartotheek bedroeg - met inbegrip van de naslag voor intern gebruik - tegen gedurende het vorige semester. Ook hier valt dus enige teruggang te constateren, al kan nog steeds gesproken worden van een bijzonder intensief gebruik van deze verzameling.

Gedurende het jaar 1956 werden 53.749 maal dossiers gelicht, voor intern gebruik. De gebeurtenissen in Hongarije en de gevolgen hiervan hier te lande veroorzaakten uiteraard een stroom van berichten, die alle een spoedeisend karakter droegen. Een en ander kon zonder veel moeite opgevangen en verwerkt worden.

De bibliotheek werd gedurende het 2e halfjaar 1956 verrijkt met 198 nieuwe aanwinsten, waaronder verschillende geschenkexemplaren en brochures. Ook gedurende het 2e halfjaar van 1956 werd bezoek ontvangen van functionarissen van een aantal gemeentelijke inlichtingendiensten zomede van de commandant van de opleidingsschool voor de militaire inlichtingendienst te Harderwijk, met enige van de hem toegevoegde leerkrachten. Zoals gebruikelijk werd een exposé gegeven van de werkwijze der centrale documentatie, waarna een rondleiding door de Dienst plaats vond.

ALGEMEEN ZAKEN

De personeelssterkte kon in verslagperiode op het toegestane aantal van 577 worden gebracht; tegenover 35 nieuw aangestelden (17 vrouwen) stonden 15 ontslag-aanvragen (12 vrouwen van wie 8 in verband met huwelijk, tengezien vier personeelsleden voor halve dagen werken, en er een langdurige zieke is voor wie een andere kracht kon worden aangeworven, waren er ultimo december 1956 3 vacatures, welke waren gedacht voor 1 vertaler, 1 contactambtenaar en 1 garageknecht.

Bij de bepaling van de toegestane sterkte is rekening gehouden met 24 af te voeren plaatsen als gevolg van de personeelstop. Deze 24 plaatsen waren als volgt gedacht:

9 onderzoekingsambtenaren, 5 lagere vrouwelijke krachten, 4 veiligheidsambtenaren, 2 contactambtenaren, 1 vertaler, 1 beveiligingsbeambte, 1 middelbaar administratieve kracht, 1 hoofdambtenaar in algemene dienst.

De keuze van de afgevoerde plaatsen is niet in de eerste plaats bepaald door de behoefte van de Dienst, doch meer door de praktische mogelijkheden om geschikte krachten te werven.

Behalve door het algemeen geldende tekort aan aanbod wordt de werving voor deze Dienst bemoeilijkt door: de onmogelijkheid om advertenties te plaatsen (behalve bij de aanvulling voor lager personeel in welk geval dit dan eenmaal geschiedt); het uitgebreide antecedentenonderzoek, dat - ondanks de voorrang welke daaraan wordt gegeven - nog zo lang duurt, dat geschikt te sollicitanten inmiddels soms reeds elders zijn geplaatst; een terughoudendheid voor het specialistische werk bij de Dienst waarvan een vermindering van kans om een loopbaan eventueel elders te kunnen vervolgen wordt verwacht.

Om de aanvulling van typistes te bevorderen worden aan daarvoor in aanmerking komende sollicitanten onder bepaalde voorwaarden kosteloos gedurende de diensttijden opleiding van drie maanden bij het Instituut Schoevers gegeven.

Gegadigden voor de functie van onderzoekingsambtenaar zijn hoofdzakelijk gekomen uit de gemeente-politie korpsen, de Rijkspolitie en de Koninklijke Marechaussee, in welke korpsen het bestaan en de taak van de dienst als gevolg van de samenwerking met deze korpsen in meerdere of mindere mate bekend is.

De indruk is gekregen, dat het merendeel dezer gegadigden heeft gesolliciteerd, aangelokt door de hogere salarissen en niet uit belangstelling voor de taak van de dienst. Ongeveer 75% moest worden afgewezen omdat zij niet voldeden aan de eisen welke de dienst aan de onderzoekingsambtenaren moet stellen, zowel met betrekking tot de antecedenten als de capaciteiten, terwijl een vijftal kandidaten niet medisch is goedgekeurd. Tenslotte moest de aantrekking uit deze korpsen nog zeer worden beperkt, omdat uit die korpsen

bezwaren

rezen wegens bestaande personeelstekorten.
 Bij wijze van proef is begonnen om bij de vervulling van vacatures zoveel mogelijk jongere krachten aan te trekken, met de bedoeling om hen een stage te laten doorlopen in de verschillende afdelingen; aan de hand van de daarbij opgedane ervaring zal eerst worden bepaald voor de vervulling van welk soort werk zij het meest geschikt zijn. Dit systeem zal een bijzonder strenge selectie bij de aanneming eisen, omdat de betrokkenen nog voordat over hun geschiktheid zal kunnen worden beslist reeds een tamelijk uitgebreide kennis van de Dienst zullen komen te beschikken.

↳ over

Gebleken is dat de gespannen politieke situatie in de novemberdagen zijn uitwerking op het personeel niet heeft gemist. Dit is onder meer tot uiting gekomen bij gesprekken met lager vrouwelijk personeel, dat in de maanden december 1956 en januari 1957 met ontslag vertrok na sollicitaties naar een plaats bij in hun ogen minder politieke instanties.

Behalve met de Rijkpsychologische Dienst is ook met de Rijksgeneeskundige Dienst een nauwe samenwerking onderhouden, welke voornamelijk is ontstaan door moeilijkheden welke zich in enkele gevallen op psychisch terrein voordeden, waarschijnlijk ten gevolge van spanningen bij de uitoefening van hun functie ondervonden.

De Commissie van Overleg is in 1956 door verschillende omstandigheden (zij was pas in mei geformeerd waarna al spoedig de vacantie-periode aanbrak) slechts tweemaal officieel in vergadering bijeen geweest. Wel zijn meerdere malen informele besprekingen gevoerd tussen het Hoofd Algemene Zaken en enkele vertegenwoordigers uit de commissie over hangende onderwerpen.

Besproken zijn onder andere de inpassingsnormen voor de nieuwe rangen technisch assistent, contactambt naar A, B en C, inspecteur A en B, instructeur A, B en C. Verder de toepassing van het Reisbesluit 1956 op de onderzoekingsambtenaren en enkele groepen contactambtenaren, de criteria voor de bevordering van de onderzoekingsambtenaar B tot onderzoekingsambtenaar A, de belemmering voor een B.V.D.-ambtenaar voor wat betreft het gebruik van een verdediger bij de oplegging van disciplinaire straffen.

De behandeling van de bezoldiging van de ambtenaar C 1e klasse, leidde tot een concreet voorstel aan het Departement, waarop reeds een gunstige beslissing werd verkregen.

Een meer uitgebreid onderwerp betreffende de salariering van het middelbaar administratief personeel is nog in nader beraad gebleven.

In de korte duur van dit officieel erkende overleg is wel reeds komen vast te staan, dat daarmee zeer tijdrovende voorbesprekingen en schriftelijke voorbereidingen gemoeid zijn, welke een behoorlijke belasting vormen voor het aan de afdeling verbonden personeel.

Het is dan ook de vraag of de huidige bezetting dit zal kunnen belwerken, aangezien nog vele vraagstukken voor behandeling zijn aanhangig gemaakt of daartoe zijn aangekondigd. Ook overigens ondervindt de bezetting van de afdeling personele zaken de druk van telkens optredende salarisherzieningen. Veiligheidsoverwegingen hebben tot de beslissing geleid om de administratie voor andere instanties bv. de Pensioenraad in eigen hand te houden. Ook dit zal bij de verdere uitwerking van deze maatregel meer werk leveren.

Bijeenkomsten van de leden van de verenigingen van ambtenaren zijn belegd ter voorbereiding van de verkiezing van vertegenwoordigers in januari 1957.

Het nieuwe kantoorgebouw begint zijn voltooiing te naderen, zij het dat door onvoorsiene omstandigheden het betrekken ervan enkele weken later zal geschieden dan waarop was gerekend.

Verwacht mag worden, dat de ingebruikneming in de 2e helft van april a.s. zal plaatsvinden.

De nachtbewaking voor de bouw is onlangs ingesteld. De uitvoering van enkele technische voorzieningen hebben het noodzakelijk gemaakt om over te gaan tot uitbreiding der bewaking overdag.